

"צעד ראשון להצלחה": יישומים עבור ילדי גן הנמצאים בסיכון להיות מאובחנים עם אוטיזם

Andy J. Frey University of Louisville; Jason W. Small, Edward G. Feil, and John R. Seeley Oregon Research Institute;
Hill M. Walker University of Oregon; Steven Forness University of California- Los Angeles

Education and Training in Autism and Developmental Disabilities, 2015, 50(4), 397–407 © Division on Autism and
Developmental Disabilities

תרגום ותקציר: ורד פסטרנק-זיידמן, מנתחת התנהגות מוסמכת (BCBA)

ילדי גן עם אוטיזם לעיתים אינם מאובחנים בשנות הילדות המוקדמות, אולם מופנים להתערבויות התנהגותיות עקב בעיות ההתנהגות. מחקר זה מנסה לבחון באיזו מידה ילדים אלה נתרמים מהתערבות התנהגותית רווחת לילדי גן מתקשים.

התערבויות לילדים שאובחנו עם אוטיזם בגיל הצעיר כוללות טיפול אינטנסיבי ומעורבות פעילה של ההורים ושירותי טיפול מוסדיים. ישנה חפיפה רבה בין תסמיני הליבה של אוטיזם לבין הפרעות פסיכיאטריות אחרות כמו: ADHD, הפרעת התנהגות והפרעות חרדה ודיכאון. אבחנות פסיכיאטריות אלו מופיעות כתנאים נלווים בקרב 80%-30% מילדי גן עם אוטיזם, ודבר זה לא זו בלבד שהופך את האיתור המוקדם שלהם למורכב יותר, אלא מקשה על תפקודם האקדמי והחברתי. על כן, ניסיונות להתערבויות מוקדמות בילדים צעירים עם אוטיזם בסביבות חינוכיות בדרך כלל מתרחשים לפני האבחנה הפרמאלית. אבחנה של אוטיזם יכולה להתבצע כבר בגיל שנתיים, אולם לדאבונו, הגיל הממוצע של האבחון הינו ארבע וחצי, משמע עיכוב של שנתיים-שלוש בין אבחנה אפשרית לרשמית בתקופה התפתחותית כה קריטית. עיכוב זה יכול להיות ממושך יותר עבור ילדים עם אוטיזם בהתאם לחומרת הסימפטומים שלהם. מכאן, שהפעלת התערבויות כיתתיות הינה בעלת חשיבות רבה לכל הגנות של ילדים צעירים עם התנהגויות מאתגרות ללא קשר להיותם מאובחנים עם אוטיזם או הפרעות אחרות.

"צעד ראשון להצלחה" הינה תכנית המתמקדת בעיקר בהגברת התנהגויות אקדמיות ופרו-חברתיות של ילדי גן עם הפרעות רגשיות והתנהגותיות על מנת שיוכלו להסתגל בצורה טובה לבית הספר. מסגרת העבודה הינה מניעתית ומורכבת ממספר שלבים. "צעד ראשון להצלחה" נחשבת להתערבות השייכת לשלב השני, המופעל במצבים בהם התלמידים אינם מגיבים להתערבות הרגילה של ניווט כיתה וניהול התנהגות. גרסה של תכנית זו אשר פותחה לגילאי גן עם התאמות לצרכי הילדים ותנאי הגן נמצאה כיעילה במיוחד לילדי גן הנמצאים בסיכון לאוטיזם, מאחר שהיא מבוססת לא רק על עידוד התנהגויות פרו-חברתיות, אלא גם שמה דגש על מיומנויות אקדמיות ומשימתיות.

הילדים הנמצאים בסיכון לפתח אוטיזם נבחרו למחקר זה משום שמדובר בקטגוריה של החינוך המיוחד, שצומחת במהירות רבה, וילדים אלה, במיוחד ה"מקרים הקלים" יותר של אוטיזם, יכולים שלא להיות מאותרים ככאלה למרות שהם מאותרים כילדים הזקוקים להתערבות מוקדמת. מכאן, שהמחקר נועד לבחון את השימוש בגרסת הגן לתכנית "צעד ראשון להצלחה" עבור ילדים בסיכון להיות מאובחנים עם אוטיזם ולקבוע באיזו מידה התערבות נפוצה זו יכולה להיטיב עם ילדים אלה ולשפר לא רק מדדים של תפקוד חברתי אלא גם מדדים ספציפיים ללקות האוטיסטית.

במחקר השתתפו 34 ילדי גן, אשר אותרו על ידי הגנות באמצעות סדרת כלי הערכה כנמצאים בסיכון להיות מאובחנים עם אוטיזם. ילדים אלה היוו תת מדגם של מדגם אשר כלל 126 שלישיות של ילד-הורה וגנת במטרה לבחון את יעילות ההתערבות באופן כללי. 65% מהילדים היו בנים והגיל הממוצע היה 4. ההתערבות יושמה על ידי מדריכים ההתנהגותיים אשר קיבלו אימון אינטנסיבי טרם הפעלתה ובמהלך המחקר קיימו פגישות שבועיות למשך 6-8 שבועות עם ההורה או איש החינוך כמו גם עם צוות המחקר והיושרה הטיפולית שלהם נבדקה בקפידה.

מרכיבי ההתערבות ומהלכה: מדובר בהתערבות הכוללת את סביבת הגן והבית. הגנת, הורי הילד והמדריך של התכנית עובדים ביחד כדי ללמד את הילד מיומנויות כגון: היענות להוראות, ביצוע מטלות ותקשורת נאותה עם עמיתים. שלושת המרכיבים המודולאריים של התכנית מבוצעים בגן ובבית.

התכנית לסביבת הגן מבוססת על משחק של כרטיס משוב דו צדדי (צד אחד ירוק וצד שני אדום): הגנת מציגה בפני הילד את הצד הירוק של הכרטיס לצורך מתן משוב חיובי על עמידה בצפיפות והדגמת התנהגות נאותה ואת הצד האדום של הכרטיס אם אינו משתף פעולה. הילד יכול לצבור נקודה בתום כל אינטרוול בן 30 שניות של התנהגות נאותה. במידה והילד הצליח לצבור מספר נקודות שהוגדר מראש הוא זוכה בפעילות משחקית קצרה עם עמיתים כדי לקדם את מצבו החברתי. בכל יום נשלח להורים פתק משוב על

תפקוד הילד על מנת שיספקו לו חיזוק חיובי על התנהגותו בגן עם חזרתו הביתה. המדריך של התכנית מיישם התערבות זו למשך 10 הימים הראשונים לאחר מכן היישום מועבר לגנת ל- 10 ימים נוספים ובהמשך כרטיס המשוב ומחזקי הפעילות מודעים בהדרגה.

התכנית לסביבת הבית כוללת שישה מפגשים בהנחיית מדריך התנהגותי במטרה ללמד את ההורים כיצד לסייע לילד בתקשורת, שיתוף פעולה, הצבת גבולות, פתרון בעיות, יצירת קשרים חברתיים ובניית בטחון עצמי (כל מפגש מוקדש למיומנות מסוימת). ההורים, בפיקוח המדריך ההתנהגותי, מלמדים את הילד בבית והגנת אומנה לזהות ולשבח הדגמה של מיומנויות אלה בגן.

תוצאות המחקר: התכנית הביאה לשיפור משמעותי לאורך טווח רחב של מדדים הן סביבת הבית והן בסביבת הגן בקרב הילדים הנמצאים בסיכון להיות מאובחנים עם אוטיזם. ממצאים אלה נתקבלו גם אצל הילדים בהתפתחות תקינה במדגם הרחב. כלומר, התערבות "צעד ראשון" הינה יעילה באותה מידה לשתי האוכלוסיות.

החוקרים מדגישים כי, התערבות "צעד ראשון" אינה מתיימרת לשמש כטיפול ספציפי לילדים צעירים עם אוטיזם ואינה באה במקום התערבות מקיפה ואינטנסיבית, אלא יכולה לטפל במספר מיומנויות חסרות על ידי שימוש באסטרטגיות למידה עבור ילדים עם לקות זו. התערבות "צעד ראשון" יכולה לספק כלי להנעת הטיפול לפני האבחון הפורמאלי ומציעה סביבה חינוכית מובנית עם מגוון רב של הזדמנויות למידה כדי לתרגל מיומנויות חדשות.